

Stockholms
universitet

En slum bortom hopp och förtvivlan?

Diskurser om Kibera i tidningen the Guardian

Moa Backman Enelius
Stockholms Universitet, VT18
Socialantropologiska Institutionen
Kandidatuppsats i Global utveckling, 15 Hp
Handledare: Gabriella Körling

Abstract

This thesis examines the media discourse surrounding Kibera, an urban informal settlement in Nairobi, Kenya. Using a qualitative content analysis, this study identifies and critically analyses reoccurring themes in the descriptions of Kibera in the UK broadsheet paper *The Guardian*. The claimed relevance of such analysis rests upon the assumption that discourse matter; certain narratives can influence beliefs and policy concerning the management of urban informal settlements, with material effects for these places and their residents. The result of the analysis shows there are varying and conflicting themes in the portrayal of Kibera, describing the community in both negative and positive terms. However, the imageries move between two extremes, either describing Kibera as an urban dystopia of crime, suffering and filth, or emphasising stories of hope, success and the entrepreneurial spirit of Kibera's residents. Missing in the articles are descriptions of Kibera in terms of being an 'ordinary place', where people live their everyday lives and make ends meet. Drawing on earlier research about connections between language and representation in the construction of marginalized places, this paper discusses the possible consequences of hyperbolic and sensationalistic discourse, arguing for a more nuanced portrayal of the Kibera community and its residents – depictions that won't further marginalise Kibera and its people, nor romanticize life in this highly populated low-income community.

Nyckelord: Kibera; Nairobi; Kenya; informellt bostättningsområde; slum; innehållsanalys; *The Guardian*; diskurs; urbanisering; media.

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1. 1 Syfte och frågeställningar.....	6
1. 2 Kibera	6
2. Teori och forskningsfält.....	9
2. 1 Diskurser, makt och representation	9
2. 2 Begreppet slum.....	9
2. 3 Slumområden som relativa och funktionella.....	11
2. 4 Slummen i 'Tredje världen' och representationen av Afrika	12
3. Metod och material	14
3. 1 Kvalitativ innehållsanalys	14
3. 2 The Guardian.....	16
4. Resultat och analys.....	18
4. 1 Den enorma slummen och negativa symboler	18
4. 2 Avsaknad och hopplöshet.....	20
4. 3 Ruckel, trängsel, smuts och stank	22
4. 4 Laglöshet och korruption	25
4. 5 Hoppfull förändring och framgång	27
4. 6 Entreprenörskap och självständighet.....	30
4. 7 Sammanfattning	32
5. Slutdiskussion	34
Material.....	37
Referenser	39

”A slum is only a slum in the eyes of someone for whom it is an anomaly – a disruption of the urban form and relationships which to that observer seem appropriate to his or her own values and perceptions [...] If then, we are to discuss slums, we need to remind ourselves, at the outset, that we are not talking about overcrowding, lack of amenity, power or want as such; but about the relationships of such to a context of meaning that changes with your point of view.”

Marris (1979, 419f) i ”The Meaning of Slums and Patterns of Change”

1. Inledning

Idag lever en stor del av världens urbana befolkning i informella bostadsområden, i folkmun så kallade slumområden. FN beräknar att cirka en åttondel av världens invånare lever i informella bostadsområden eller under likartade levnadsförhållanden, en siffra motsvarande nästan en miljard människor (UN-Habitat 2016). I Afrika sker urbaniseringen snabbare än på någon annan kontinent och den urbana befolkningen växer med i genomsnitt 3,55 procent per år (Ibid). Kenya är inget undantag, och under tioårsperioden mellan år 1999 och 2009 ökade stadsbefolkningen i landets huvudstad Nairobi från 2 miljoner till 3,1 miljoner. Bristen på prisvärda och tillgängliga bostäder har lett till att mer än hälften av Nairobis befolkning lever i slummen eller under slumliknande förhållanden (Lall et al. 2017, 38).

Livet i slummen är således den levda verkligheten för en stor del av huvudstadens invånare, och ansatsen i denna uppsats är att undersöka *hur denna verklighet beskrivs*. Efter att under en period ha levt och arbetat i det informella bostadsområdet Kibera, Nairobi, föddes idén till denna uppsats. Kibera är ett slumområde välkänt långt bortom Kenyas gränser. Det är en plats som väcker känslor och åsikter hos omgivningen, och jag observerade att det existerar många och kontrasterande uppfattningar om Kibera och Kiberas invånare. De flesta jag mötte uttryckte starka åsikter om platsen, även de som aldrig varit där. Somliga beskrev Kibera som otryggt, smutsigt och illaluktande, präglat

av kriminalitet, sjukdomar och fattigdom. Andra människor förmedlade en motsatt bild av området och beskrev Kibera som en plats av genuinitet, hopp, och glädje, om än under svåra levnadsvillkor.

Tidigare forskning om mediala beskrivningar av Kibera visar att det finns en splittring mellan omgivningens uppfattningar och invånarnas egna upplevelser av slumområdet. Journalister, besökare och ideella organisationer är delaktiga i att skapa och vidmakthålla diskurser som betonar negativa sidor av Kibera, men utelämnar de aspekter av bosättningsområdet som invånarna själva ser som värdefulla (Ekdale 2014, 93). Som en reaktion mot dessa negativa beskrivningar har flera forum för medborgarjournalistik uppstått i bosättningsområdet. Genom bland annat radio (Pamoja FM), fotografi (Kibera Stories) och tidskrift (Kibera Journal) förmedlar Kiberas invånare sina egna berättelser om livet där (Ibid, 101). Det pågår således en diskursiv kamp om beskrivningen av Kibera, där olika aktörer utifrån olika utgångspunkter vill förmedla sin bild av platsen.

Denna uppsats tar avstamp i antagandet att *diskurser om platser har betydelse*. Diskurser formar omgivningens uppfattningar och påverkar policy, vilket kan ha reella effekter för hanteringen av slumområden och dess befolkning (jfr Gilbert 2007; Lombard 2015; Lombard 2014). Diskurser kan reproducera utanförskap och stigmatisering (jfr Lacerda 2014), legitimera slumupprensning och elimineringslagstiftningar (jfr Gilbert 2007; Huchzermeyer 2007) eller leda till omgivningens förnekelse och passivitet (jfr Karnani 2007). Att synliggöra och undersöka diskurser om Kibera är därför en del av att förstå hur marginaliseringen av detta område skapas och vidmakthålls.

Studien är avgränsad till att undersöka tidningars roll i att konstruera och reproducera diskurser om Kibera. Även om ett flertal aktörer är delaktiga i denna komplexa process, så har journalistiska medier en central funktion. Tidningar spelar en avgörande roll i att påverka och informera människor (jfr Entman 1993) och invävt i möjligheten att berätta om platser för omvärlden finns därför en stor makt; mediarepresentationer spelar en väsentlig roll i att förmedla bilder och berättelser om avlägsna platser och människor, och utifrån dessa bildar vi vår uppfattning om omvärlden (jfr Silverstone 2007; Orgad 2012). Tidningars sanningsanspråk och kapaciteten att nå och påverka en stor publik

innebär därför att innehållet i artiklar om Kibera har betydelse. Men för att bli medveten om och kritiskt diskutera detta innehåll, måste dessa diskurser synliggöras och namnges. Ansatsen i denna uppsats är att göra just detta.

1. 1 Syfte och frågeställningar

Syftet i denna uppsats är att undersöka den mediala beskrivningen av Kibera och Kiberas invånare. Mer specifikt ämnas synliggöra och kategorisera vilka olika diskurser som dominerar i framställningen av Kibera och knyta an dessa teman till tidigare forskning om hur diskurser påverkar och skapar marginaliserade platser. Genom en kvalitativ innehållsanalys av tidningsartiklar om Kibera, ämnar jag i denna uppsats försöka besvara följande frågor:

Vilka diskursiva teman finns att urskilja i beskrivningar av Kibera och Kiberas invånare?

Vad kan dessa diskurser ha för konsekvenser?

Utifrån uppsatsens omfång avgränsas analysen till artiklar om Kibera publicerade i den brittiska tidningen The Guardian mellan år 2004 och 2015. Studien kan ses som en fallstudie av ett globalt fenomen; diskurserna som omgärdar Kibera i The Guardian behöver förstås utifrån en större diskussion om hur diskurser påverkar slumområden i hela världen. De rumsliga konsekvenserna av ojämlikhet och fattigdom är högt prioriterade på den globala agendan, och med tanke på omfattningen av informella bosättningsområden globalt, är detta ett ämne som berör miljontals människor världen över.

1. 2 Kibera

Kibera är ett informellt bosättningsområde i Nairobi, Kenya, beläget cirka fem kilometer från stadens kärna. Området omfattar omkring 256 hektar (UN Habitat 2007a, 24) indelat i tretton olika områden, där invånarna är bosatta utifrån etnisk- och religiös tillhörighet (Ekdale 2014, 97). Befolkningsantalet är omtvistat och olika uppgifter gör gällande att området är hem till allt från 170 000 till över 1 200 000 människor. Kritiker menar dock att påståendet att Kibera är hem åt över en miljon människor kan ses som en

seglivad myt och del av en hyperbolisk diskurs där Kibera framställs i överdrivna termer (Karanja 2010). Enligt World Population Review uppskattas att cirka 250 000 av Nairobis sammanlagda 2,5 miljoner sluminvånare bor i Kibera (World Population Review 2018). Kibera är en välkänd slum långt bortom Kenyas gränser. Området har länge haft ryktet om att vara Afrikas största slumområde, och har figurerat i filmer som *The Constant Gardener* och *Out of Africa*. Som ett resultat av slumturism och närvaron av internationella organisationer och utrikesjournalister, anses Kibera vara ett relativt säkert område för utomstående att besöka. Detta har lett till att Kiberaslummen är väldokumenterad och välkänd för omvärlden.

För över hundra år sedan avsattes landområdet som idag utgör Kibera till före detta Nubiska soldater vilka tjänstgjort i den brittiska östafrikanska armén. Kibera var ursprungligen ett stort skogsområde och gavs därför namnet "Kibra", det nubiska ordet för skog eller djungel (Hanes 2012). Bosättarna beviljades ett officiellt tillstånd att bebygga och residera i området, men marken förblev i statens ägo. Allt eftersom Nairobis befolkning växte i storlek, kom landområdet att bli allt mer eftertraktat. På grund av detta gjorde den koloniala regimen flera försök att omorganisera bosättningen och fördriva invånarna, för att återta marken. Efter flera misslyckanden bestämdes att istället sluta tillhandhålla tjänster i Kibera – genom att aktivt försumma området och göra det obeboeligt var förhoppningen att fördriva bosättarna och deras familjer "frivilligt" (Parsons 1997). Även detta kom att misslyckas och Kiberas befolkning fortsatte att växa och bli mer diversifierad, allteftersom människor från olika etniska grupper kom att bosätta sig där (Amis 1988). Efter Kenyas självständighet gjordes ytterligare ansträngningar att ödelägga bosättningen. Den kenyanska regeringen frantog de ursprungliga nubiska bosättarna sin lagliga rätt att bebo marken och förklarade alla Kiberas invånare illegala bosättare (Bird et al 2017; Parsons 1997). Men kolonialregimens slut 1964 orsakade en stadsbefolkningsboom och accelererad urbanisering. Landsbygdsmigranter kom att bosätta sig i Kibera, där det fanns tillgång till billiga och tillgängliga bostäder i nära anslutning till arbetsmöjligheter i staden (Parsons 1997; Bird et al 2017). Trots upprepade försök till slumrensning fortsatte Kiberas befolkning att växa.

Idag hyr majoriteten av Kiberas invånare sina bostäder av nubiska familjer, vilka fortsatt hävdar sin rätt till marken. Staten har ännu inte frånsagt sig den lagliga rätten till

området och landdispyten mellan Kiberas nubier och staten fortgår än idag (Bird, Monebruno & Regan 2017). Sedan sextiotalet har försök till avhysning och upprensning av slummen ersatts av en slags motvillig acceptans, och under senare decennier har regeringen initierat flera projekt med avsikt att förbättra levnadsvillkoren i Kibera. På grund av omfattande korruption har dessa dock ofta misslyckats med att uppnå utlovade resultat (Muraya 2006), vilket har lett till att det i Kibera idag finns en utbredd misstro gentemot staten. I statens frånvaro är infrastruktur, sjukvård och skola istället till stor del tillgodosett av lokalsamhället och internationella organisationer (Lamba 1994).

Levnadsvillkoren är mycket varierande inom Kibera. Grundläggande infrastruktur som vattenledningssystem och asfalterade vägar finns i delar av slumområdet, men saknas i andra delar av bosättningen (Owens & Rubnitz 2016). Bristande tillgång till rent vatten och sanitära anläggningar, avsaknad av fungerande avfallshantering, vägar och adekvata bostäder, samt otillräcklig tillgång till skola och sjukvård, är några av de svårigheter många av Kiberas invånare möter. Arbetslösheten är hög och majoriteten av befolkningen är beroende av inkomster från den informella sektorn för sin överlevnad (Owens & Rubnitz 2016; Candiracci & Syrjänen 2007). Osäkerheten kring vem som har rätten till och ansvaret över Kibera är en central orsak till de problem som råder där. Utan tydliga bestämmelser om ägandeskap finns lite incitament för hyresvärdar att göra satsningar på hus och infrastruktur, och på så sätt förbättra levnadsvillkoren för de boende (Owens & Rubnitz 2016). Hyresgästerna lever under ständig risk för vräkning, av hyresvärdar eller av staten. I dagsläget står tusentals av Kiberas invånare inför vetskapen att de snart kommer att bli hemlösa, efter att staten förklarat att de ska bygga en motorväg rakt genom Kibera (Achuka 2018). Många menar därför att tillgången till land- och hyresrättigheter är avgörande för att utveckla Kibera, och förbättra livsvillkoren för slumområdets invånare (UN Habitat 2017).

2. Teori och forskningsfält

I detta kapitel följer en redogörelse för studiens teoretiska utgångspunkt, samt en sammanfattning av den forskning som är relevant för denna uppsats. Jag redogör även för hur jag i denna undersökning förhåller mig till begreppet ”slum” och den kontrovers som omgärdar ordet.

2. 1 Diskurser, makt och representation

Denna studie grundas i poststrukturalistiska antaganden om språket och verkligheten. Utifrån detta perspektiv är språket inte en neutral återspeglning av verkligheten, utan en akt med vilken vi konstruerar en subjektiv realitet (jfr Hansen 2013). Denna verklighet görs begriplig genom diskurser (Winther Jørgensen & Phillips 2000, 5). En diskurs kan förstås som ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (Ibid, 7), eller som en uppsättning ord, påståenden, meningar, representationer eller metaforer som tillsammans konstruerar hur ett fenomen uppfattas (Burr 2003, 63). Diskurser formar vårt sätt att förstå händelser, platser och fenomen, genom att filtrera vilken information som finns tillgänglig om dessa och exkludera andra möjliga beskrivningar. Författare inom den poststrukturalistiska idétraditionen hävdar därför att produktionen av diskurser alltid är sammankopplat med makt (Escobar 1988, 430). Att kategorisera och definiera människor, platser, ting och händelser är en form av maktutövande, av Bourdieu konceptualiserat som ’symbolikens makt’ eller ’mjuk makt’ (jfr Bourdieu 1991). Diskurser ses därför som centrala i de processer som skapar marginalisering, och för att förstå marginalisering behöver vi därmed studera diskurser (Wilson & Bauder 2001, 259f). Även om beskrivningar *i sig* inte är den enskilda förklaringen till förtryck, så är dessa diskurser en del av att reproducera och befästa befintliga strukturer. Att undersöka de diskurser som omgärdar Kibera förklarar inte utanförskapets alla grundorsaker och mekanismer – istället är analysens främsta syfte att synliggöra hur denna rumsliga marginalisering vidmakthålls.

2. 2 Begreppet slum

Enligt United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat) är definitionen av ett slumområde följande:

A simple definition of a slum would be ’a heavily populated urban area characterised by substandard housing and squalor’. [...] the buildings found

there vary from the simplest shack to permanent and sometimes surprisingly well-maintained structures, but what most slums share in common is a lack of clean water, electricity, sanitation and other basic services (UN-Habitat, 2007b).

I Sverige används ofta begreppet "kåkstad" för att beskriva urbana slumområden likt Kibera, och enligt Nationalencyklopedin definieras en kåkstad som:

Enkla bostäder av t.ex. korrugerad plåt eller kasserat förpackningsmaterial uppförs av invånarna själva, inte sällan i strid med myndigheternas planer; de accepteras ofta efter hand som den enda möjliga boendeformen för en mycket snabbt växande stadsbefolkning. (Nationalencyklopedin, 1993: kåkstad).

Begreppet slum är dock omtvistat i forskningsdebatten om informella bostättningsområden. En del forskare anser att ordet är problematiskt eftersom det väcker negativa associationer och reproducerar myter om de fattiga människor som lever där (Gilbert 2007, 697). Man hävdar att begreppets negativa konnotationer bär på ett inneboende fördömande av rådande tillstånd, och således även innefattar en uppmaning till förändring (Gilbert 2007, 701; Yelling 1986). Denna anmodan till handling ses som problematisk då den riskerar att legitimera "enkla" och för sluminvånarna farliga lösningar på problemet med växande slumområden, som rivning och tvångsevakuering (Gilbert 2007, 697f). UN Habitats "Cities Without Slums Action Plan" nämns av flera författare som ett talande exempel på hur diskurser kan ha förödande konsekvenser (jfr Gilbert 2007; Lombard 2014). Kampanjen sägs ha influerat implementeringen av olika slumdemoleringsprojekt i Afrika, som tvångsavhysningar i Zimbabwe 2005 och Nigeria 2006 (Parsons 2010), samt elimineringslagstiftningar i Sydafrika 2007 (Huchzermeyer 2007).

Det paradoxala med en uppsats vars avsikt är att synliggöra diskurser, är att även denna studie är del av den text- och kunskapsproduktion vilken den vill problematisera. Väl medveten om de associationer som ordet slum väcker, och den diskussion som förs kring begreppet, har jag trots allt valt att använda ordet i denna uppsats. I denna text alternerar jag orden "slum", "slumområde" och det mer neutrala begreppet "informellt bostättningsområde" för att benämna Kibera och liknande platser. Det existerar visserligen alternativa begrepp som "squatter¹ communities" och "squatter settlements" (Neuwirth 2006), men dessa ord kan vara missvisande för beskrivningen av Kibera

¹ Squatter betyder husockupant och syftar till en person som olovligen ockuperar en obebodd byggnad,

eftersom där existerar en väletablerad, om än informell, bostadssektor med hyresvärdar och hyresgäster (Ekdale 2014, 96). Framförallt använder jag ordet slum eftersom detta är det vedertagna ord som Kenyaner generellt och Kiberabor själva använder för att beskriva Kibera och andra urbana slumområden. Begreppet används för att särskilja slumområdenas bebyggelse från stadens formella fastigheter och landsbygdens *shambas*².

2. 3 Slumområden som relativa och funktionella

Utöver diskussionen om slumbegreppets associationer och konsekvenser, problematiseras slumbegreppet för att vara en homogeniserande etikett. Slumområden är allt annat än enhetliga, och graden av utsatthet och materiell deprivation varierar stort inom och mellan slumområden (Nuissl & Heinrichs 2013, 207). Inom denna kritik hävdas att slumbegreppet döljer denna variation, och misslyckas med att konceptualisera slumområden som relativa och komplexa fenomen (jfr Gilbert 2007; Marris 1979). Att etikettera en plats som ett slumområde riskerar att leda till att vi ser dessa som homogena, och att livet i en slum ser likadant ut oberoende av om du bor i Rios Favelas, Nairobis Kibera eller Michigans Detroit.

Andra författare framhäver hur slumområden konstrueras utifrån betraktarens uppfattningar och förväntningar om vad som utgör ett normalt bostadsområde, och vad som anses vara en avvikande boendeform (jfr Marris 1979; Mayne 1993). Utan att förneka att det existerar platser präglade av reell fattigdom och utsatthet, så kan slummen som koncept betraktas som en ”imaginär konstruktion” (jfr Mayne 1993). Uppfattningar om vad som är vanligt eller avvikande, otillräckligt eller fullkomligt, beror därför på sammanhang och vilken utgångspunkt som ses som det normala (Marris 1979, 420). Slummen beskrivs även ofta i termer av att vara obeboeliga och ovärdiga platser att leva i. Men huruvida ett område är beboeligt eller inte beror på vilken standard för adekvat boende som är referens. Uppfattningar om platsers beboelighet baseras vanligen på västerländska ideal och standarder. Dock behöver slumområden förstås utifrån de lokala normer och omständigheter som råder på den specifika platsen (Huschzermeyer 2008). I många fall har människor i urbana slumområden flytt fattigdom på landsbygden. Trots svåra levnadsvillkor i stadens slum, så blir denna en

² Swahili för farm eller landsbygdsgård.

plats av hopp, eftersom det i städer för många finns bättre tillgång till arbete, studier och självständighet: "... while cities concentrate poverty, they also represent poor people's hope of escaping from poverty." (Owusu, Agyei-Mensah & Lund 2008, 182). Därför är det nödvändigt att konceptualisera slumområden som funktionella; de existerar eftersom de fyller en funktion för människor – annars skulle de inte uppstå (jfr Owusu et al. 2008; Perlman 1976). Perlman (1976) studie om Favelas i Brasilien framhäver Rio de Janeiros slumområden som samhällen byggda på social tillit och sammanhållning, med tillgång till billigt boende och närhet till inkomstmöjligheter i staden. Författaren motsätter sig att slummen ses som perifer resten av staden. I själva verket är dessa områden väl inkorporerade i den formella staden, om än på villkor som inte alltid gynnar slummens invånare (Perlman 1976). Även Lacerdas (2015) studie Rios slum problematiserar den vedertagna uppdelningen mellan slumområden och resten av staden (Ibid). Studien visar hur massmedia och politiska utlåtanden konstruerar slummen som något avskilt från resten av samhället. Genom ett alienerande, exkluderande och moraliserande språkbruk skapas ett utanförskap och en antydan om att fattiga själva bär skulden för sin utsatthet (Ibid).

Idag ifrågasätts och problematiseras därför den konceptuella uppdelningen mellan informella bosättningsområden och den formella staden, i urbana studier så kallat "den formella/informella uppdelningen" (jfr Schindler 2013). En stigmatisering av slummen och en andrafiering av dess invånare riskerar att förstärka synen på dessa platser som anomalier och vidmakthålla invånarnas utanförskap. För att motverka detta föreslår Lombard (2014) att informella bosättningsområden istället bör konceptualiseras som normala, vanliga och vardagliga platser, och som mer lika den övriga staden än vad vedertagna uppdelningar gör gällande (Lombard 2014, 49f).

2. 4 Slummen i 'Tredje världen' och representationen av Afrika

Diskurser om Kibera behöver även förstås utifrån den mer generella skildringen av slumområden i utvecklingsländer. Roy (2011, 225) argumenterar för att den urbana slummen i utvecklingsländer har kommit att bli en symbol för "tredje världens" megastäder. Slummen blir således ikonisk och den inramning med vilken vi känner igen och förstår städer i det globala syd (Nuttall & Mbeme 2005, 193). Sett från detta perspektiv kan skildringar av Kibera ses som en representation av hela Nairobi som

stad, och Kibera blir den symbol genom vilken omvärlden skapar sin uppfattning om afrikanska städer.

Framställningen av Kibera behöver dessutom förstås utifrån en bakgrund av den generella representationen av Afrika i västerländsk media. Tidningars nyhetsbevakning av Afrika informerar västerländska läsare om händelser på denna kontinent, och studier visar att människor i många avseenden bildar sin uppfattning om Afrika utifrån tidningarnas innehåll (Scott 2009, 533). En innehållsanalys av nyhetsbevakningen av Afrika i brittisk dagspress visar att kontinenten är underrapporterad i förhållande till andra världsdelar, och i de fall Afrika rapporteras om är innehållet övervägande negativt (Ikon 2016). Övergripande teman i dessa nyheter var om Afrika som orent, farligt eller hjälplöst (Ibid, 1), och som denna studie kommer att visa återspeglas dessa teman även i beskrivningen av Kibera. Bilden av Kibera uppstår således inte ur ett vacuum, utan påverkar och påverkas av hur Afrika som helhet och andra slumområden i tredje världen skildras.

3. Metod och material

I detta kapitel följer en redogörelse för studiens metod och material. Först följer en genomgång av metoden kvalitativ innehållsanalys och en redogörelse för hur analysen gick tillväga. Därefter följer en presentation av tidningen the Guardian, och en diskussion kring uppsatsens avgränsningar och urval.

3. 1 Kvalitativ innehållsanalys

För att besvara de frågor som ställs i studien görs en kvalitativ innehållsanalys av tidningsartiklar om Kibera. Den kvalitativa innehållsanalysen är en forskningsmetod som används för att subjektivt tolka innehållet i textdata, genom att systematiskt klassificera och koda texter och identifiera återkommande teman eller mönster (Hsieh & Shannon 2005, 1278). Metoden befinner sig i gränslandet mellan kvalitativ innehållsanalys och diskursanalys, där den grundläggande skillnaden mellan dessa ligger i hur stor vikt som läggs vid kontext. Utifrån en diskursanalytisk metod är det kontext och de omständigheter i vilken en text är producerad mer relevant än vid en kvalitativ innehållsanalys, vilken är mer fokuserad på att studera det direkt uttryckta innehållet i olika typer av kommunikation (Bergström & Boréus 2012, 355). I denna studie motiveras valet av kvalitativ innehållsanalys framför diskursanalys av just denna skillnad; jag vill undersöka explicita uttryck i beskrivningar av Kibera, och tar inte hänsyn till det som står mellan raderna eller under vilka omständigheter texten är skriven. Detta innebär dock inte att tolkning är ointressant eller frånkomligt i den kvalitativa innehållsanalysen. Tolkning är oundviklig i alla typer av textanalys, oavsett form eller tillvägagångssätt. Att söka efter teman i kommunikation innebär i sig en tolkning av innehållet i text, eftersom författarens förförståelse (sammanhang, utbildning, språk, kunskaper) påverkar läsningen av texterna (Ibid, 23f).

I denna studie används en form av innehållsanalys kallad *riktad* kvalitativ innehållsanalys eller *tematisk* analys (Hsieh & Shannon 2005). Att analysen är riktad innebär att undersökningen utgår från tidigare forskning inom området, och utifrån denna identifieras nyckelkoncept vilka ligger till grund för analysen (Ibid, 1281). Analysen sker således inte förbehållslöst, som i en konventionell innehållsanalys eller diskursanalys. Tidigare kunskaper formar analysen, men teman och subkategorier tillkommer även under undersökningens gång. Den tematiska analysen är på så sätt både

teoristyrd (teman som skapats utifrån tidigare forskning) och empiristyrd (teman som skapas ur det undersökta materialet).

Studier baserade på poststrukturalistiska antaganden kritiserar ofta för relativism, men i likhet med all kvalitativ forskning gör denna studie inte anspråk på generaliserbara, objektiva resultat (Blaikie 2010, 217). Istället för att göra ett sanningsanspråk, ligger värdet i denna typ av undersökning i att uppmärksamma och problematisera det som annars ofta tas för vedertagna, objektiva sanningar.

Tillvägagångssätt

Under förloppet av att läsa, tolka och kategorisera materialet togs vägledning av Erlingssons och Brysiewicz (2017) "A Hands-on Guide to Doing Content Analysis". Först sorterades artiklarna i publiceringsordning för att numreras med siffrorna 1 – 12. Numreringen är viktig för att strukturera minnesanteckningar, samt för att i undersökningens resultatkapitel tydligt kunna hänvisa till vilken artikel varje enskilt citat är hämtat ur. Efter numreringen följde en översiktsläsning av samtliga artiklar, för att få en övergripande bild av innehållet i primärmaterialet som helhet (Ibid, 94). Efter detta påbörjades processen att bearbeta och noggrant läsa artiklarna i kronologisk ordning. I denna process kondenserades artikelinnehållet till olika meningsbärande enheter eller "koder", som till exempel "mud shack", "tin roofs" eller "dirt floor". I de fall jag noterade en upprepning av koder sammanförde jag dessa till en och samma kategori, varpå jag gav temat ett passande arbetsnamn. Därefter slog jag ihop närliggande teman, för att undvika upprepande diskussioner. I ett avslutande skede togs en del kategorier bort, då jag bedömde att dessa inte förekom tillräckligt frekvent för att klassas som återkommande teman.

När en större mängd textdata görs överblickbar och systematiseras är det nödvändigt att materialet förenklas och förkortas, och en subjektiv tolkning är ofrånkomlig i denna process. Erlingsson och Brysiewicz (2017) lyfter fram intuitionens roll i den kvalitativa innehållsanalysen. Författarna menar att det är viktigt att lita på både intuition och slutledningsförmåga under undersökningens förlopp, men samtidigt vara medveten om den förförståelse och de bakomliggande kunskaper som formar analysen (Ibid, 95). Detta är dock något som är sant för alla studier, eftersom forskare alltid är färgade av sina tidigare erfarenheter, värderingar och föreställningar (Hansen 2006, 23). En

ytterligare problematik med denna typ av studie är att delar av en text tas ur sitt sammanhang för att analyseras och presenteras, vilket gör att innehållets innebörd lätt kan vinklas. För att stärka undersökningens intersubjektivitet förhåller jag mig därför så transparent som möjligt i min analys och hänvisar tydligt till de texter ur vilka citat är hämtade. Samtliga artiklar är listade i uppsatsens appendix och finns att tillgå på i The Guardians webbarkiv, för den som önskar ta del av studiens primärmaterial.

3. 2 The Guardian

Analysmaterialet i denna studie utgörs av artiklar om Kibera i den brittiska tidningen The Guardian. Valet av The Guardian baseras i huvudsak på tidningens räckvidd och erkännande, samt innehållets tillgänglighet. Eftersom syftet för denna studie är att undersöka diskursers påverkan, är det relevant att veta hur många människor som nås av de studerade texterna, samt hur pålitligt läsarna uppfattar att innehållet i artiklarna är. The Guardian är erkänd både nationellt och internationellt. Tidningens webbplats The Guardian News & Media (GNM) är en av de största engelskspråkiga i världen, med över 130 miljoner unika besökare varje månad (Tregear 2016). Tidningens räckvidd är stor och GNMs läsare återfinns i hela världen. Sedan de lanserade digitala utgåvor i både Amerika (2011) och Australien (2013) utgör läsare utanför Storbritannien två tredjedelar av The Guardians digitala publik (Ibid, 2016). Enligt en marknadsundersökning från Ofcom³ är The Guardian den mest betrodda nyhetskällan i Storbritannien och erkänd som en av de ledande vänster-liberala rösterna i världen (Ofcom 2014).

The Guardian är en så kallad broadsheet-tidning, vilket motsvarar det vi i Sverige benämner som kvalitetspress. Innehållet i kvalitetspress anses generellt vara mindre sensationalistisk och består av mer djupgående artiklar än nyhetsrapportering. Detta passar denna undersökning vars syfte är att undersöka explicita och genomgripande beskrivningar av Kibera, snarare än nyhetsrapportering om enstaka händelser som inträffat där. Slutligen har även praktiska överväganden styrt materialvalet. The Guardian har ett sökbart arkiv som finns att tillgå utan avgift. Detta underlättar för insamling av data och materialets lättillgänglighet stärker studiens transparens. En del

³ Den brittiska motsvarigheten till svenska post- och telestyrelsen (PTS)

av innehållet i the Guardians News & Media är sponsrat. Bland annat samarbetar GNM med Bill & Melinda Gates Foundation i publikationer rörande globala utvecklingsfrågor (The Guardian 2017), vilket sannolikt påverkar artiklarnas innehåll. Bara i denna undersöknings material är två artiklar sponsrade av denna fond.

Valet att *enbart* analysera artiklar ur The Guardian är avvägt mot alternativet att använda flera tidningar, men färre artiklar från vardera tidning. Detta skulle innebära en större bredd i källmaterialet, men även en mer godtycklig urvalsprocess. Som diskussionen i nästa stycke visar har avgränsningen till att enbart använda material från The Guardian inneburit att *samtliga artiklar* som uttryckligen behandlar Kibera är del av undersökningens primärmaterial. En snävare avgränsning motiveras på så sätt av ett mer heltäckande urval.

Urval

Det empiriska materialet består av tolv artiklar publicerade i the Guardian mellan april 2004 och augusti 2015. Urvalet togs fram genom en sökning på ordet ”Kibera” i the Guardians webbarkiv, vilket genererade totalt 40 artiklar. Av dessa texter sorterades bort de artiklar som i otillräcklig utsträckning handlar om Kibera. Kriteriet för att en artikel bedömts vara betydelsefull för undersökningen är att textens huvudvinkel antingen: i) berör ett ämne som uttryckligen och primärt hänvisar till Kibera eller, ii) uttryckligen relaterar till en person eller personer från Kibera, och att denna vinkel är tillräckligt relevant för skildringen av bosättningsområdet. Urvalet är därmed målstyrt, då artiklarna har valts ut eftersom de bedöms bäst kunna besvara undersökningens frågeställningar, utifrån studiens premisser gällande tid och omfång. Undersökningens avgränsning och materialets urval innebär dock att resultaten inte är generaliserbara utanför studiens ramar (Bryman 2011, 350).

Efter ovan beskrivna selektionsprocess återstod de tolv artiklar som utgör denna undersöknings empiriska underlag. Det relativt begränsade urvalet beror på studiens omfattning och metod; för att identifiera diskurser i text krävs en närläsning av materialet – en tidskrävande process där artiklarna läses noggrant och många gånger.

4. Resultat och analys

I detta kapitel följer resultat och analys av undersökningens empiriska material. Resultatet visar att sex huvudsakliga diskursiva teman återfinns i artiklarna: ”Den enorma slummen och negativa symboler”, ”Avsaknad och hopplöshet”, ”Ruckel, trängsel, smuts och stank”, ”Laglöshet och korruption”, ”Hoppfull förändring och framgång” samt ”Entreprenörskap och självständighet”. Invävt presentationen av resultatet förs en diskussion kring dessa teman, relaterad till tidigare forskning om slumområden.

För att illustrera hur olika teman ges uttryck för texterna presenteras resultatet genom utvalda citat ur artiklarna. Dessa textutdrag följs av ett nummertecken och en siffra angiven inom parentes, för att hänvisa till vilken artikel texten är hämtad ur. Notera att kursiveringen i citaten är tillagda i efterhand för att betona det tematiskt mest centrala innehållet.

Citaten som presenteras i varje tema är sammanställda från olika artiklar. När utdragen sätts sida vid sida blir det slående hur vissa ord och beskrivningar upprepas genom materialet. Detta innebär dock att delar av text lyfts ur sitt sammanhang, vilket gör att textens betydelse lätt kan manipuleras eller missförstås. Jag vill därför vara tydlig med att olika diskursiva teman kan förekomma i en och samma artikel, och att artikelförfattarna ibland lyfter fram flera och motstridiga bilder av slummen i texterna.

4. 1 Den enorma slummen och negativa symboler

Den första diskursen berör beskrivningen av Kiberas storlek, och användandet av metaforer som väcker negativa associationer. Nästan samtliga artiklar lyfter fram storleken på slumområdet i en inledande beskrivning av platsen. Detta tema var genomgående, oavsett om artikelns innehåll som helhet gav en mer positiv bild av Kibera.

”Kibera, the biggest slum in Africa,” (#1), ”Kibera is home to nearly one million people ...” (#2), ”...Africa’s largest slum” (#3), ”Kibera, Kenya’s biggest slum” (#4), ”In Kibera, home to 1 million people...” (#4), “... the largest slum of sub-Saharan Africa ...” (#6), ”Kibera is a massive slum...” (#9), ”A school in Kenya’s biggest slum...” (#10), ”In

Kibera, one of Africa's largest slums..." (#11), "one of Africa's largest urban slums ..." (#12).

Vid flera tillfällen används metaforer som målar en bild av hur slumområdet sprider ut sig över staden eller växer okontrollerat. Liknelserna ger en bild av Kibera som parasitisk, önskat och okontrollerbart.

" ... a shanty city grown like *a fungus* " (#2). "...*huge illegal sprawl...*" (#2). "...counting is impossible in the *rabbit warren* that is Africa's largest slum..." (#3). "Ground long since disowned by Nairobi, a city that surrounds Kibera the way a brown paper bag conceals a *dirty magazine*." (#8)

Att redogöra för ett slumområdes storlek eller befolkningsantal kan vid en första anblick tyckas harmlös, förutsatt att beskrivningen baseras på objektiv fakta. Emellertid är Kiberas befolkningstal mycket omstritt och kritiker menar att siffror som sprids i media och forskning ofta är felaktiga (Karanja 2010). Att beräkna befolkningen i ett informellt bostadsområde innebär många svårigheter då det saknas formell befolkningsbokföring, men konsensus idag är att Kibera uppskattas vara hem åt cirka 200 000 – 250 000 invånare (Desgropes & Taupin 2011, 5f). Detta befolkningstal skulle innebära att Kibera *inte* är Afrikas största slum, och somliga ifrågasätter om Kibera ens kan anses vara Nairobis största slumområde (se t.ex. Karanja 2010). Det bör poängteras att flera av de analyserade artiklarna publicerades innan debatten om Kiberas invånarantal påbörjades 2010, men ryktet om att vara den största och fattigaste slummen i Afrika är en stämpel som är svår att få bort. Ekdale (2014) hävdar i artikeln "Slum Discourse, Media Representations and Maisha Mtaani in Kibera, Kenya" att detta förstörade befolkningstal är del av de hyperboliska diskurser som omgärdar Kibera. Istället för att beskriva Kibera med försiktighet och nyans, framställs området i sensationalistiskt språkbruk där slummen beskrivs som "den största och värsta" (Ibid, 93).

Människor som själva vistats i Kibera förstår att påståendet att området ska vara hem åt över 1 miljon människor är en ren omöjlighet. Däremot framgår inte detta för alla de människor som aldrig besökt platsen och som bildar sin uppfattning utifrån journalistik och rykten. Att framstående och välinformerade politiker som Barack Obama, Hilary Clinton och Ban Ki-moon har omnämnt Kibera som Afrikas största slum (Karanja 2010) ger en bild av hur accepterat och vedertaget detta påstående är.

Att framställa Kibera som Afrikas största slumområde är gynnsamt för de hundratals organisationer som är verksamma i området (Ekdale 2014, 102f; Karanja 2010). Det är en ”säljande” bild för de verksamheter som bedriver utvecklingsarbete i Kibera och konkurrerar om ekonomiska bidrag. Men frågan är om Kiberas befolkning verkligen gynnas av att deras hem beskrivs i termer av att vara betydligt större och värre än det egentligen är. Det vore önskvärt att de utmaningar som finns i Kibera tas på allvar utan sakfel och överdrifter, och utan att liknas vid ”spridningen av en svampbildning”. Sådana uttryck riskerar att upprätthålla ett redan rådande utanförskap och förstärka Kibera som en anomali.

4. 2 Avsaknad och hopplöshet

Den andra återkommande diskursen handlar om Kibera som en plats av avsaknad, övergivenhet och uppgivenhet.

”There is *no toilet or bathroom, no running water or electricity*” (#1), ”... huge illegal sprawl *with nothing, no sanitation, no roads, no hospitals.*” (#2), ”...dirty drinking water and *lack of sanitation...*” (#3), ”...tin shacks and mud ”houses” with *no toilets, no beds and little water to speak of.* Electricity is almost *non-existent.* ”(#3), ”There are *no government-run schools or health posts* in the slum.” (#3), ”...dirt floors and *no front doors..*” (#12), ”In Kibera *the urban future seems filled with fear and uncertainty* [...] “The rash of crosses, identifying buildings for demolitions, looks like a *warning of plague.*” (#1), ”I have *nowhere else to go.*” (1), ”... one million people *abandoned* by their government.” (#2), ”And *few really seem to care.*” (#3). ”The slum features in the film *The Constant Gardener*, but *the reality* [...] *is far, far worse.*” (#3), “But the amount of money needed makes it *unlikely anything will happen soon. The people of Kibera have a long wait ahead of them.*” (#3), ”... this *disgusting situation being a status quo* that just ’is’ rather than one that must change.” (#9),”and there’s *the ever-present threat of slum demolition by the authorities.*” (#10), ”Belonging to a society means participating and contributing to its growth and improvement. *People without economic opportunity cannot belong to their communities - they can only exist in them.*” (#12), ”It revolts and angers me that the little boy and girl who came and held each of my hands tightly and grinned at me yesterday *are born and live and die in this slum without better support to fulfill their potential and be the most and best they can be.*” (#9),

I dessa texter beskrivs Kibera som en hopplös plats, övergiven av omvärlden. Istället för att framhäva det som finns i Kibera, understryks det som *inte finns* – ingen skola eller

sjukvård, inga sängar eller toaletter, ingen framtid och ingen trygghet. Istället för att berätta om de sätt som människor får tillgång till vatten och elektricitet, hävdar artiklarna att det inte finns varken vatten eller elektricitet att tillgå. Istället för att beskriva existerande asfalterade vägar stora nog för buss- och biltrafik, står i artiklarna att det inte finns vägar.

Ekdale (2014) gör en liknande observation i en intervjustudie där han undersöker utomståendes beskrivningar av Kibera jämfört med Kiberainvånarnas egna uppfattningar: ”The British author, Kenyan journalist and Kibera non-governmental organisation [...] all agree: Kibera is a dreadful place defined more by what it lacks (e.g. basic services, space, the rule of law) than what it possesses” (Ekdale 2014, 93). Många av invånarna som intervjuats i studien anser att betraktarens bild av Kibera inte överensstämmer med hur invånarna själva uppfattar sitt bostadsområde. En av de intervjuade uttrycker sin förvåning över tidningarnas redogörelse över bristen på vägar, sanitära anläggningar och rent vatten, och framhäver att Kibera inte är så olikt resten av Nairobi, som journalister och besökare tycks tro.

”Whenever I read things about Kibera, it’s like ‘There are no roads; there is no sanitation’. And I wonder, ‘What?’ Because there are taps in Kibera. And water comes from the Nairobi City Council. The same way these other people are brought water. We have electricity. Yeah, from the same corporation that supplies electricity all over Kenya. (#39)” (Ekdale 2014: 93).

Kiberas invånare är öppna med de svårigheter som existerar i området, men deras syn på vad som utgör de främsta utmaningarna i slummen skiljer sig från de problembeskrivningar som framhävs i The Guardians artiklar; där journalisten lyfter fram avsaknad av vatten och elektricitet som det huvudsakliga problemet, framhåller Kiberas invånare arbetslöshet och avsaknaden av stabila och regelbundna inkomster som den största utmaningen (Ekdale 2014, 97; Tairo 2013). Där artiklarna framhäver bristen på adekvat bebyggelse och infrastruktur, framhäver sluminvånaren avsaknaden av laglig rätt till sin egendom och rädslan för tvångsflyttning som det primära problemet (Tairo 2013). Det finns således en dissonans mellan journalisternas och Kiberainvånarnas syn på vad som utgör de största utmaningarna i slummen. När den yttre betraktaren ges företräde att formulera vilka problem som är de främsta, riskerar

detta att leda till att resurser riktas mot andra problemområden än de som sluminvånarna själva upplever som de mest grundläggande och akuta.

Det är möjligt att dessa motsättningar delvis förklarar varför slumuppgraderingsprojekt i Kibera ofta misslyckas att uppnå önskade resultat. I Kibera har implementerats mängder av slumförbättringsprojekt, varav många har misslyckats i att gynna projektens förmånstagare (jfr Tairo 2013). Under 2016 genomförde den kenyanska staten omfattande satsningar på att bygga bättre bostäder till Kiberas invånare. Men utan tillgång till arbete och inkomst har Kiberaborna inte råd att bo i de nybyggda hyresrätterna. Istället hyrs bostäderna ut till mer välbeställda invånare och projektets förmånstagare har flyttat tillbaka till slummen (Ibid). I brist på trygg och regelbunden inkomst blir lägenheterna således en inkomstmöjlighet, istället för ett nytt hem. Om Kiberainvånarnas önskningar skulle tas i beaktning är det möjligt att projekt avsedda att förbättra livet för slummens invånare, skulle se annorlunda ut.

4. 3 Ruckel, trängsel, smuts och stank

Den tredje diskursen berör artiklarnas omgivningsbeskrivning av Kibera. Här ges en relativt likartad bild av Kibera i mer än hälften av de undersökta artiklarna. Två teman är återkommande. Det första berör beskrivningen av bostäder, vägar och trångboddhet. Hemmen beskrivs i termer av att vara skjul, kyffen och kojor – fönsterlösa och byggda av skrot. Ordvalen målar fram en bild av bebyggelse som ofullständigt och tillfällig. I artikel 3 beskrivs bostäderna som ”houses” inom citationstecken, vilket synliggör författarens åsikter om bebyggelsens ofullkomlighet. Materialen som husen är gjorda av framhävs vid upprepade tillfällen (*mud* shacks, *tin-roofs*) och det betonas att vägarna är smala och oasfalterade (*dirt roads*).

”The shacks are *packed together eave-to-eave* in the slums, with *narrow alleys* where children play in the mud ...” (#1), ”Mr Onyango, his wife and their four small children now *all live* with his elder brother *in a shack the size of a British greenhouse.*” (#1), ”... a mass of *rusty brown tin-roofed huts* and *dirt roads...*” (#4), ”*Strings of tinsel* are the only decoration and bedsheets are hung up to subdivide the space into the living area, kitchen corner, and bedroom. [...] The residents of Kibera must bathe outside their shacks and hundreds of people can share the same outside toilet.” (#1), ”Most of them live in *one-room mud or wattle huts* or in *wooden or basic stone houses, often windowless*” (2), ”Kiberans live in *tin shacks or mud*

"houses"..." (#3), "Forests of twisted aeriels sprout from the roves of shacks raised from the mud and topped with sheets of metal." (#8), "... her tiny, windowless shack, perched on tattered old chairs ..." (#8), "... that swept down the narrow dirt paths between people's tiny, ramshackle houses." (#9), "In Kibera, people live in homes with dirt floors and no front doors, walls are built from scrap materials ..." (#12).

Att framhäva bebyggelsen i Kibera i termer av ofullständighet riskerar att förstärka bilden av området som tillfälligt och illegitimt. Potts (2011, 711f) skriver i artikeln "Shanties, Slums, Breeze blocks and Bricks" att slumområden ofta definieras utifrån vad omgivningen uppfattar som ovaraktiga byggnadsmaterial. Utifrån denna syn utgör hus byggda av lera, plast och plåt inte någon *riktig* stadsbebyggelse, vilket i sin tur medför att hela bostadsområden ses som obeständiga. Potts menar att ett alltför stort fokus läggs på att värdera olika byggnadsmaterial, istället för att problematisera den otrygga besittningsrätt som omgärdar hyreskontrakt i informella bostadsområden (Ibid, 711):

"Focusing on what houses look like, what they are built from, can be a dangerous practice [...] There are too many other 'invisible' aspects of housing that need to be considered before making judgements about what a 'shack' means for the people it shelters." (Potts 2011, 719).

Författaren argumenterar för att detta fokus på byggmaterial är särskilt missledande i en afrikansk kontext, eftersom bebyggelsen där följer en annan historia och tradition. Lera, och tegelstenar gjorda av lera, är ett vanligt byggmaterial och flera berömda palats och religiösa byggnader är skapade utav dessa. Synen på vad som är adekvat bebyggelse och lämpliga byggmaterial behöver således förstås utifrån lokala omständigheter och sedvänjor (Ibid, 709f). Trots detta är definitionen om vad som utgör ett slumområde standardiserat utifrån kulturella normer i 'det globala nord', och tar inte tillräcklig hänsyn till lokal kontext. Att beskriva hus utifrån dess byggmaterial kan vid en första anblick tyckas harmlöst, men sett ur ett större perspektiv är detta del av den process där hela bostadsområden görs illegitima. Att etikettera och bedöma bebyggelse utifrån byggmaterial kan i slutändan påverka och rättfärdiga beslut om slumdemolering (Ibid, 719f) vilket i sin tur har förödande konsekvenser för slummens invånare.

Det andra återkommande temat i beskrivningen av Kibera framhäver smuts och lukt. Bilden som uppstås i artiklarna är den av en outhärdlig plats, med leriga vägar, avfall

och avföring som främsta kännetecken.

"It is a *massive ditch of mud and filth*, with a *brown dribble of stream* running through it." (#2), "... nameless *dirt tracks* [...] most of them running with *raw sewage*." (#2). "... the *mud* and the *muck*, the *stink* and the *squalor*," (#2). "...and it *stinks*, in every sense." (3), "...pit latrines are full and locked up, so people use the aptly named "flying toilets" where *they excrete into plastic bags and throw them in piles on the street*." (#3), "Piled high were plastic cartons, cans, broken bottles, chicken and goat bones, as well as innumerable "flying toilets" – *polythene bags willed with human waste*, a grim reminder of the slum's lack of sewage facilities." (#5), "Kibera's slums assault the senses like *a barbeque in a hot toilet*. *Raw waste* carves gullies along the ragged ribbons of bare earth that serve as side streets and alleys..." (#8), "... but the *heat* and the *smell* of *open sewers* and the close air and the dust and the boredom and the warm sweat running between your shoulder-blades..." (#8), "... an extended downpour turned the *festering rubbish* piled in the streets into *a vile torrent of sewage and detritus*..." (#9), "I [...] have never seen - or smelled - anything that could compete with this slum. As you walk deeper inside, every sense is assaulted, and *I could feel my skin crawl* as we stepped through - there is no possible way avoiding it - *the rotting rubbish that coats virtually every inch of the dusty streets and alleyways*." (#9).

Beskrivningen av smuts och lukt är del av samma problematik som diskursen om byggmaterial och bebyggelse, eftersom båda beskrivningar bidrar till konstruera platser som oberättigade. I artikeln "Putting Dirt in its Place: the Cultural Politics of Dirt in Africa" hävdar författarna att beskrivningar som framhäver olika typer av smuts är del av en andrafieringsprocess och dömandet av andra grupper och människor:

"The concept of dirt, and related categories such as filth, waste, debris, vermin and rubbish (or trash), often serve as hosts or mediators, making possible the formation of value judgements and facilitating the articulation of positions as well as public opinion." (Newell & Green 2018, 1).

Diskurser om slumområden som smutsiga behöver förstås ur ett historiskt perspektiv, där idén om smuts har använts för att särskilja människor, och som retorik för att ge stöd åt rasåtskillnadspolitik. I kolonial- och apartheidspolitiska projekt har diskurser om hygien- och sanitetsproblem använts som argument för att civilisera och "göra rent" andra kulturer (Ibid, 3f). En liknande retorik användes även för att beskriva den engelska arbetarklassen och deras bostadsförhållanden under 1800-talet. Arbetarnas bostadsområden beskrevs som obeboeliga platser karakteriserade av smuts och förfall,

och som motsatsen till medelklassens renlighet och hälsa (Engels [1887] 1969, 86). Detta förstärkte samhällets syn på dessa områden som plågade platser, och som både sanitära och moraliska problem (Yelling 1986, 2). Dagens mediediskurser om Afrikanska städer som framhäver ofullständig bebyggelse och smuts behöver därför förstås utifrån denna historiska kontext. ”Certain features of colonial public health discourse, such as negative attitudes towards building materials and the identification of certain types of persons or spaces as inherently dirty, persist in contemporary media representations of African cities.” (Newell & Green 2018, 3). Eftersom smuts och lukt lätt sammankopplas med moraliskt förfall, riskerar en sådan diskurs även att leda till ett fördömande av och moraliserande över de människor som lever under dessa förhållanden.

Ett ytterligare dilemma med beskrivningarna av bebyggelse, smuts och stank är att detta är *den enda* bild av omgivningen som förmedlas i artiklarna. De delar av Kibera som inte överensstämmer med bilden av slummen som smutsig och förfallen, utelämnas i beskrivningarna. Till exempel nämns inte de asfalterade vägarna som finns i områdets ytterkanter, eller husen som är moderna och fullt utrustade. Inte heller nämns de lokala initiativ där marken gång på gång rensas på skräp av Kiberas invånare. Problemet med beskrivningarna i The Guardian är således att dessa döljer den diversitet som existerar inom Kibera. Mediers svårighet att beskriva heterogeniteten i slumområden reflekterar den problematik som finns inom forskningen om informella bosättningar. Många studier om levnadsförhållanden i slumområden beskriver dessa som om de vore homogena och statiska, och misslyckas i att framhäva de subtila skillnader och nyanser som finns inom dessa samhällen (Owusu et al. 2008, 181). Detta riskerar att leda till att omgivningen uppfattar Kibera som om det såg likadant ut överallt, och som om alla människor i Kibera lever under likartade förutsättningar. Men precis som i andra delar av staden finns stora variationer i Kibera. Där finns områden som är mer eller mindre fattiga, och människor som lever under mycket olika förutsättningar (Ekdale 2014, 93, 99).

4. 4 Laglöshet och korruption

Den fjärde återkommande diskursen är den om laglöshet, våld och korruption. Här framhävs frånvaron av och motståndet mot den polisiära ordningsmakten, protester, olagliga verksamheter, laglöshet och ilska. Denna diskurs var inte lika påtaglig och

frekvent som föregående diskurser, utan återkom i ungefär en tredjedel av materialet. Dock är diskurser om social oro och kriminalitet vanligt förekommande i beskrivningen av slumområden, och beskrivningar likt dessa riskerar att förstärka människors befintliga förväntningar på slummen som en plats av social oro och våld.

”Justice can be *swift, brutal and arbitrary - thieves are often stoned to death on the spot.*” (#2), ”Standpipes are controlled by *shadowy figures* [...] who make good money from them.” (#3), ”... dirt roads now filled with *smouldering barricades and burned out cars. Thousands of men* were closing in on the police blockade, *ignoring the teargas, water cannon and live bullets* fired over their heads to try to push them back.” (#4), ”*Teargas and bullets* fail to stem the *fury of Kibera’s protesters* (#4), ”... *all adult, all unemployed and all furious* that a presidential election had been stolen from them.” (#4), ”Two youths carried a giant bundle of secondhand clothes *stolen* from the market, and staggered around a *barrier of charred tyres, still hot*, that had been used to *stop the police vehicle from entering the slum.*” (#4).

I denna diskurs är det inte den fysiska omgivningen som är central, utan beskrivningen av människor och händelser. Flera författare lyfter fram hur konceptet slum inte enbart syftar till materiella aspekter som förfallna hus och bristfällig infrastruktur, utan även innefattar det rumsliga förtingligandet av ett socialt fenomen, och antaganden om de människor som lever där: ”the term slum does not solely refer to physical living conditions of residents in a specific spatial environment. Rather, it almost inevitably includes notions about the social life and environment of people who live there.” (Nuissl & Heinrichs 2013, 115). När slumområden framställs i stereotyper av att vara farliga eller tuffa kan detta ha reella konsekvenser för slumområdets invånare (Lombard 2015, 650). Det kan leda till att utomstående undviker dessa områden av rädsla, vilket ytterligare förstärker rumslig isolering och invånarnas utanförskap och stigmatisering (Morrison 2003, 145). Detta utanförskap och stigma bekräftas av Kiberas invånare. I en intervjustudie beskriver män och kvinnor från Kibera hur de möts av omgivningens stereotypa bilder av hur en Kiberainvånare förväntas vara – fördomar som leder till frustration och ytterligare isolering. De menar att rapporteringen om Kibera övervägande berättar historier om brottslighet, våld, sjukdom och fattigdom, och att denna mediebild förstärker allmänhetens negativa syn på området och områdets befolkning (Ekdale 2014, 101f). En kvinna berättar: ”... *the media 'always talk about bad things in Kibera*, so even if you convince them that Kibera is good, they are always on the negative side of Kibera.” (Ekdale 2014, 101) och en annan säger: ””They believe

that ... we are thugs, unlearned people, and people who don't think about the future” (Ekdale 2014, 100). Många forskare menar att dessa fördomar leder till en stigmatisering som försvårar sluminvånarens tillgång till arbete och bostad i ”formella” delar av staden. Detta i sin tur förhindrar sluminvånarens sociala rörlighet och förstärker uppdelningen mellan stadens invånare (Nuisl & Heinrichs 2013, 110).

En retorik som framhäver social oro, våld och brott förstärker samhällets rädsla för dessa platser, och synen på slumområden som grogrunden för social instabilitet. Denna oro ger stöd åt disciplinerande åtgärder och legitimerar segregeringen av låginkomstområden (Gilbert 2007, 704f). Detta kan ses i alltmer bestraffande handlingar i hanteringen av fattigdom och fattigdomsrelaterade problem (Lombard 2015, 657), som t.ex. ”The New War on the Poor” i Latinamerika (jfr Gledhill 2015). I Nairobi rapporteras ofta om unga män från stadens slumområden som skjutits av stadens polis, eller på annat sätt fallit offer för polisens brutalitet (Mutavi 2017). Det råder diskussion kring om polisens reaktioner står i proportion till de brott de vill förhindra, och ofta rapporteras om unga män som skjutits till döds efter försök till stöld eller politiska protester. En retorik som framhäver laglöshet och slummen som ett hot mot samhällsordningen riskerar att ytterligare legitimera polisiära straffåtgärder och statens disciplinering.

4. 5 Hoppfull förändring och framgång

Den femte diskursen framhäver framgångshistorier och berättelser som inger hopp, och framgår i cirka hälften av det analyserade materialet. I denna diskurs målas en annan bild av Kibera än i de föregående. Här berättas om unga män som lämnat det kriminella livet, om gräsrotsrörelsen som utvecklas till en framgångsrik organisation, och om skolan som hjälper utsatta barn genom musik. Beskrivningar av blomstrande trädgårdar, sjungande skolbarn och en varm morgonsol skapar bilden av ett annat Kibera än som en plats av smuts, trängsel och stank. Här lyfts personliga berättelser och Kiberas invånare ges ett namn och ett ansikte. Artiklarna berättar om Kenny Odede, som helt utan ekonomiska resurser skapar en världsberömd organisation, om Lilian Wangala som dedikerat sitt liv åt drömmen att få Kiberas barn att blomstra genom musiken, och om

Antony Mwangi som genom utbildning lyckas lämna sitt liv på gatan för att arbeta som musikpedagog.

”... beneath the surface, *the stories of success and transformation in Kibera are plentiful.*” (#6), ”The SHOFCO movement had *very simple beginnings though.* It started when I saved up 20 cents to buy a football and gathered the kids in Kibera to play football together - it gave them something to look forward to and be a part of.” (#12) ”Joyce Anyango, 30, a mother of three, says becoming an independent sack farmer has *changed her life.* [...] ”*I used to struggle to feed my family,*” she says. ”*However, these days I not only have vegetables readily available, but also earn some little money from selling them.*” (#5), “When people asked about my story before, I used to cry when I was telling them. But now I can narrate my story when laughing. *I believe through music, I’ll be able to transform society ...*” (#10), ”But *she refuses to abandon her dream of seeing Kibera’s children prosper through music.* ”It is in me,” she says. ”I love music, and *I’ve seen it can change somebody’s life. Even if there is struggle, this is what I have to do.*” (#10) ”Victor Matioli’s organic pumpkins are plump, his coriander aromatic and his spinach ”very soft, sweet, and tasty”. *His half-acre farm is a former rubbish dump in the heart of East Africa’s biggest slum.*” (#5), ”*So arresting is the sight of a tall sunflower growing amid the rust-coloured shacks and dirt paths of Kibera that Matioli that Matioli and his fellow growers have had to put up a ”No photographing” sign to allow them to work in peace. Their reputations - the farmers are all reformed criminals - mean the warning is seldom ignored.*” (#5), ”*Gangsters swap guns for greenhouses*” (#7), ”From growing up in a poor community, I believe that *grassroots community development* is the best way to involve young people in *transforming their own lives and community,* and have witnessed the *power of grassroots leadership first hand.*” (#12), ”*Once a car-jacker, he has become a farmer, while the smallholding he works beside a railway line previously used as a tip for the slums of Kibera, Nairobi, produces organic vegetables.*” (#7), ”*Today, under the blazing morning sun, it is packed with hundreds of children singing and clapping to the beat of drums. A group of teenage girls clear a space in the crowd, and begin to recite a poem in English.*” (#10), ”Sometimes, you see the children come in the morning. You look at them and they are sad,” says Lilian Wangala [...] ”*But when they start singing, everybody gets excited. They start dancing and laughing, it’s the best medicine to give the children.*” (#10).

Kontrasten mellan dessa textutdrag och föregående beskrivningar kan ses som ett exempel på de motstridiga uppfattningar som finns om slumområden, både i media och inom forskning (Nuissl & Heinrichs 2013, 106). Diskursen om slummen som en hoppfull plats kan ses som en utmanande beskrivning i sin kontrast till de problemorienterade skildringar som dominerat i föregående teman. Detta tema kan ses

som en spegling av en gren inom urbana studier som konceptualiserar slumområden som hoppfulla platser. På sextiotalet gjorde författaren Charles Stokes en distinktion mellan ”slums of hope” och ”slums of despair” i artikeln *A Theory of Slums* (Stokes 1962). Sedan dess har publicerats en mängd studier som tar slumområden i försvar, och som framhäver slummen som *en lösning* mer än som ett problem (jfr Huchzermeyer 2008, Marris 1979, Lacerda 2015, Perlman 1976). Inom detta perspektiv ses slumområden som resursstarka platser, kännetecknade av innovation, entreprenörskap och handel. Slummen ses som ett bevis på människans vilja och förmåga att radikalt förbättra sin levnadsstandard, även under svåra förutsättningar (Lloyd 1979; Nuissl & Heinrichs 2014): ”In particular, the continuous improvements of dwellings carried out by the residents themselves which are evident in the vast majority of slums worldwide are taken as confirmation of existing self-healing powers that characterise a ’slum of hope’.” (Nuissl & Heinrichs 2014, 111).

Denna hoppfulla diskurs som identifierats i The Guardians artiklar, uttrycks även i andra narrativ om slumområden. ”. I filmen ”Slumdog Millionaire” från 2008, uppmålas en färgstark och glädjefull bild av Indiens största slumområde, Dharavi. I en studie från samma slumområde noteras hur slumturism, konst och dokumentärer om Dharavi producerar särskilda narrativ, där övervägande positiva aspekter av livet i slummen betonas. Dharavi marknadsförs genom att framhålla harmoni, sammanhållning och en meningsfull tillvaro (Jones & Sanyal 2015, 12f). Innovation, entreprenörskap och genuinitet lyfts fram (Ibid, 14) och livet i slummen framställs som ett alternativt sätt att leva – en nyliberal dröm om frånvaron av en förtryckande stat (Ibid, 19).

Att lyfta fram andra sidor av Kibera än de dystopiska skildringar som många förknippar med slumområden är betydelsefullt, eftersom det utmanar stigmatiserande beskrivningar av slummen. Istället för att sluminvånare ses som hjälplösa offer för strukturella orättvisor, framhävs de som människor med makt att forma sina liv, och som tagit det aktiva beslutet att bosätta sig i slummen för att där söka nya försörjningsmöjligheter. Istället för att framhäva slummen utifrån avsaknad, smuts och förfall framhävs den utifrån vad som finns; kommers, sammanhållning och gemenskap. Men synen på slumområden som ”hoppfulla” kan även vara problematisk. Kritiken ligger i att en alltför utopisk syn på slumområden riskerar att leda till en romantisering av fattigdom. I antologin ”The ’Slumdog’ Phenomenon: A Critical Anthology” problematiseras filmen

”Slumdog Millionaire” och liknande narrativ för att bidra till ett förskönande av urban fattigdom (Gehlawat 2013). Även Parsons (2010) hävdar att beskrivningen av slumområden som socialt och ekologiskt hållbara, självförsörjande samhällen, kännetecknade av medborgerlig samhörighet och solidaritet, är en form av romantisering (Parsons 2010). Denna förståelse kan ses som del av densamma logik som att framhäva fattiga människor som ”fattiga men lyckliga” (Crossley 2012, 250). För att förhålla sig till andra människors utsatthet, filtreras konfrontationen med fattigdom genom kulturella stereotyper och fantasier om det andra samhället som exotiskt, autentiskt och lyckligt (Ibid). Detta är en tilltalande syn eftersom det antyder att fattiga klarar sig själva (Karnani 2007, 87).

Om beskrivningar av slumområden i för stor utsträckning lyfter framgångssagorna och framhäver slumsamhället som självständiga och oberoende, riskerar detta att passivisera omgivningen och leda till att statens ansvar och misslyckanden förbises. Karnani argumenterar för att när slummen estetiseras och fattigdom romantiseras, förstärker detta omgivningens passivitet. Det riskerar att rättfärdiga djupa orättvisor, och på så sätt förhindra omvälvande omstruktureringar i samhället (Ibid, 19). Även om diskursen om slummen som hoppfull *i sig* inte är romantiserande, så bör den därför förstås utifrån en större utveckling mot en marknadsisering av slumområden, inom vars logik dessa uppfattas som självständiga och autonoma samhällen, utan behov av omgivningens hjälp eller omfattande samhällsförändring.

4. 6 Entreprenörskap och självständighet

Den sjätte diskursen handlar om entreprenörskap och självständighet, och framkommer i cirka hälften av det undersökta materialet. Detta tema hänger samman med föregående diskurs om hoppfull förändring och framgång. Även i dessa texter ges en bild av ett vibrerande och blomstrande samhälle, men här betonas framförallt handel, innovation och invånarnas energi och entreprenörsanda. Texterna berättar om lokala initiativ för mikrolån och om hur invånarna hjälper varandra att starta företag.

“In fact, most have *incredible energy*. You find very few people sitting around and doing nothing: *people either work in Nairobi or have small business in the slum itself*. There are vibrant communities there, such diversity of experiences.” (#2),”This was soon followed by *a small*

operation renting plastic chairs, much in demand in Kibera. In the makeshift shacks there are never enough seats when people drop in or on special occasions. Another lucrative activity is selling wooden posts, to build the framework of new homes.” (#5), “They started collecting rubbish, selling plastic to ”brokers” who bought recyclable waste.” (#7), ”... locals who take pride in the thriving, entrepreneurial community they carved out of barren earth.” (#8), ”To pay the salaries of the school’s 21 teachers, Wangala now sells handmade bags and clothes to donors, tourists and visitors to the school ... ” (#10), ”In Kibera, [...] residents have found a new way of responding to the challenge of food insecurity. In the heart of the bustling, informal settlement they are championing an unusual form of urban farming: the sack gardens of Kibera.” (#11), “... the money farmers earn from selling vegetables goes into a savings and credit society they have formed, which in turn will provide loans to young people to start their own business.” (#11), ”We use micro loans to help launch small businesses - such as barber shops and vegetable stands - to help build a local community. (#12), “Wangala set up the school using money she had raised selling shirts by the train tracks that run through Kibera.” (#10), ”Simply surviving is not enough for people with intelligence and energy though. I grew up with men and women in Kibera with energy, intelligence and entrepreneurial zeal to be a Bill Gates or Steve Jobs.” (#12)

Precis som i diskussionen om hoppfull förändring och framgång, kan diskursen om entreprenörskap förstås utifrån perspektiv som framhäver slumområden som hoppfulla och resursstarka platser. Detta synsätt lyfter fram sluminvånarens agentskap som central för förändring, och är format av en inneboende tilltro till marknadsorienterade lösningar på slumområden som samhällsproblem (jfr Nuissl & Heinrichs 2014). Detta överensstämmer med den bild av Kiberas invånare som förmedlas i föregående textutdrag; de beskrivs som människor vilka trots svåra förutsättningar tar makten över sitt liv, och som genom påhittighet och beslutsamhet finner sätt att överleva.

Diskursen som framhäver sluminvånarens entreprenörskap kan förstås i relation till de forskningsperspektiv som framhäver egenföretagande och självförsörjning som ett avgörande medel för fattigdomsbekämpning (se t.ex. Bruton, Ketchen & Ireland 2013). Utifrån detta synsätt ses det som centralt att uppmuntra och möjliggöra för fattiga människor att starta egna inkomstverksamheter, för att på så sätt skapa långvariga lösningar på fattigdomsrelaterade problem (Ibid). Detta perspektiv har dock kommit att kritiserats, och ett exempel på denna kritik är Karnanis (2011) ”Romanticizing the Poor”. Karnani (2011, 91) skriver att synen på fattiga människor som produktiva entreprenörer är central inom det neoliberala perspektivet på fattigdomsbekämpning. Författaren

argumenterar för att ordet ”entreprenör” är missvisande och förskönande, eftersom det ger bilden av egenföretagande som något självvalt (Ibid). Istället menar författaren att egenföretagandet i den informella sektorn uppkommer som ett svar på bristen av formellt arbete: ”Most poor people are not self employed by choice and would gladly take a factory job at reasonable wages if possible. The romanticized view of the poor as ’resilient and effective entrepreneurs’ is far from the truth” (Karnani 2007, 156). Dessa verksamheter drivs småskaligt, med mycket lite kapital, hög konkurrens och ytterst marginell vinst och kan det liknas vid en form av livsuppehållande verksamhet (Banerjee & Duflo 2006; Karnani 2007).

Att lyfta fram Kiberainvånarnas agens är betydelsefullt, eftersom det utmanar dominerande diskurser om sluminvånare som hjälplösa offer för strukturella orättvisor. Men om denna syn framhålls för endimensionellt riskerar detta perspektiv att leda till en överdriven tilltro till lösningar som mikrokredit och egenföretagande (Karnani 2007) Ansvar för utveckling läggs på den enskilde individen och privata sektorn vilket riskerar leda till att man i otillräcklig utsträckning betonar vikten av att utforma de juridiska ramverk och sociala skyddsnet som behövs för att verkligen hjälpa människor ur fattigdom (Ibid, 90).

4. 7 Sammanfattning

Undersökningen visar att sex återkommande diskursiva teman återfinns i The Guardians beskrivningar av Kibera. ”Den enorma slummen och negativa symboler” framhäver Kiberas storlek och (överdrivna) invånarantal, och likställer Kibera med något parasitiskt och oönskat. Detta tema är del av de hyperboliska diskurser som framhäver Kibera i överdrivna termer, istället för att beskriva slummen med försiktighet och nyans. ”Avsaknad och hopplöshet” beskriver Kibera utifrån vad platsen saknar. Argumentationen kring detta tema är att det existerar en dissonans mellan journalisternas och Kiberainvånarnas syn på vilka utmaningar som är de främsta i Kibera. ”Ruckel, trängsel, smuts och stank” framhäver slumområdet som smutsigt, stinkande och förfallet. Denna diskurs bidrar till att konstruera slumområdet som ofullständigt och illegitimt, och bär spår av koloniala ideologier där idén om smuts har använts för att särskilja mellan olika grupper och människor. ”Laglöshet och

korruption” framhäver olaglig verksamhet och sociala oro. Denna diskurs riskerar befästa utomståendes befintliga förväntningar om slumområden som laglösa, och leda till ytterligare utanförskap, stigma och disciplinerande åtgärder. ”Hoppfull förändring och framgång” lyfter fram framgångssagor och hoppfulla betraktelser. Denna diskurs skiljer sig från och utmanar de fyra föregående diskurserna, men kan även problematiseras för att riskera leda till ett förskönande av urban fattigdom. Den sista diskursen ”Entreprenörskap och självständighet” framhåller egenföretagande och självständighet, och Kiberainvånarnas entreprenörsanda, beslutsamhet och uppfinningsrikedom. Diskussionen kring denna diskurs är att om detta individfokuserade perspektiv framhävs för endimensionellt, riskerar detta leda till att statens ansvar och tillkortakommanden förbises.

Dessa sex olika diskursiva teman återkommer vid flera tillfällen i en och samma artikel; artiklarna beskriver således inte Kibera i *antingen* negativa eller positiva ordalag, utan ger uttryck för flera olika och kontrasterande perspektiv samtidigt.

5. Slutdiskussion

Ansatsen i denna uppsats var att undersöka vilka diskursiva teman som återfinns i beskrivningen av Kibera i tidningen the Guardian. Vidare var syftet att diskutera dessa teman utifrån ett bredare forskningsfält om hur diskurser påverkar slumområden. Studien visar att artiklarna förmedlar olika och kontrasterande beskrivningar av Kiberaslummen. Kibera beskrivs övervägande i negativa termer, i diskurser som framhåller stank, smuts, trängsel, ofullständig bebyggelse, social orolighet och hopplöshet. Emellertid framgår även utmanande diskurser om Kibera, som betonar entreprenörskap, glädje, sammanhållning, överlevnad, förändring och hopp. Precis som forskning om slumområden tenderar att pendla mellan utopiska och dystopiska perspektiv (jfr Parsons 2010, Nuissl & Heinrichs 2014, Lombard 2015), är slutsatsen av denna undersökning att den mediala beskrivningen av Kibera gör detsamma. Som analysen i denna uppsats visar är båda extremer problematiska på olika sätt. Alltför dystopiska diskurser riskerar att befästa utanförskap och förstärka stigmatisering, medan alltför romantiserande beskrivningar riskerar att legitimera ojämlikhet och fattigdom, och berättiga omgivningens passivitet.

Vad som saknas i beskrivningen av Kibera är berättelserna om det som befinner sig *mellan* dessa extremer, bortom hyperboliska diskurser om lidande, och hoppfulla framgångssagor om heroiska entreprenörer. Det saknas beskrivningar av ett vardagligt Kibera, där människor lever sina vanliga liv. I en paragraf i en artikel lyfts detta perspektiv, och vi får följa den norska fotojournalisten Jonas Bendiksen som spenderar en månad i Kibera. Han uttrycker sin förvåning över platsens alldaglighet, trots sitt första intryck av misär och förfall:

”When he arrived, Bendiksen was surprised by how Kibera confounded his expectations. *”The whole place is a lesson in not judging somewhere by the way it looks.”* Residents, he says, *”face the same issues that everyone else worries about”* - it just happens that they live in a slum, too. He says they don’t see themselves as stuck there. Rather. *”It’s where you can live your life and make ends meet.”* (#2), *”Bendiksen is Keen that Kibera’s citizens aren’t dehumanized as human vermin living in filth or romanticised as stoic in the face of poverty.”* (#2), *”... it’s the ordinariness of life in Kibera that’s most astounding. ”You might imagine it as some monolith of desperation and poverty, but that isn’t the case,”* he says. *”Of course people know they*

are poor, but that's not their focus - and they don't want to be seen by the outside world as desperate, sad people. (#2)

Bendiksen framhäver likheter mellan livet i Kibera och livet på andra platser, och förmedlar en önskan om att Kiberas invånare ska porträtteras som vanliga människor, snarare än som offer eller heroiska hjältar. Denna reflektion korresponderar med Lombards (2014) tes i artikeln ”Constructing Ordinary Places”, i vilken författaren argumenterar för att slumområden bör conceptualiseras som just vanliga och vardagliga:

”It is to argue for maintaining an awareness of the complexity of these places, which are neither simply good nor simply bad, urban nor rural, formal nor informal, but 'ordinary' neighbourhoods in marginalised circumstances.”
(Lombard 2014, 49).

Trots att slumområden utgör den vanligaste boendeformen för människor i många städer, beskrivs dessa platser som en ’annan värld’, annorlunda från och fränkopplade resten av staden. Detta språkbruk bidrar till att främliggöra slumområden och skapar en alienering till slummens invånare (Lacerda 2015, 74f; Lombard 2014, 47). Dilemmat i detta är att journalistik ofta är sensationalistisk. Det vanliga och vardagliga har ett lägre nyhetsvärde än rapporteringen om lidande eller framgång. Hyperboliska diskurser blir därför mer tilltalande, men riskerar att leda till att Kibera och andra slumområden framstår som mer avvikande, och invånarnas liv som mer annorlunda, än dessa i själva verket är.

För att väga upp mot den yttre betraktarens bild av slummen behövs ett utrymme för invånarnas egna berättelser och betraktelser. Som nämndes i inledningen är detta något som pågår i Kibera. Medborgarjournalistiska forum har uppstått som en reaktion mot den otillräckliga och överdimensionerat negativa rapporteringen om Kibera, och möjliggör för Kiberas invånare att dela sina egna erfarenheter och perspektiv (Ekdale 2014, 101). Fotojournalisten Don Wilson Odhiambo är en av Kiberas unga journalister som genom sitt pågående fotoreportage Reality Photography, utmanar dominerande beskrivningar av Kiberaslummen. I ett möte med fotografen berättar han om sin strävan att porträtteras Kiberas invånare med värdighet och nyans. Hans reportage rymmer hundratals bilder av den vardag som utspelar sig i Kibera: barn som cyklar till skolan, ett nyförälskat par, en kvinna i en hårsalong och en ung man som spelar gitarr. I dessa

bilder ryms både vardag, lycka och förtvivlan.

Fotografierna döljer inte de svårigheter som finns i Kibera, men låter heller inte Kibera definieras enbart utifrån dessa. En invånare i Ekdals (2014) intervjustudie berättar: ”The community I’ve grown [up] in in Kibera is totally different from [how] most people try to portray it outside there. It’s warm. It’s friendly ... It’s comfortable” (Ekdale 2014, 93) och en annan säger: ”we call it a slum, but it’s nice” (Ibid, 99).

Sluminvånarens perspektiv behöver även lyftas fram i studiet av informella bosättningsområden. Satsningar på att förbättra slumområden riskerar att misslyckas om invånarnas egna perspektiv, idéer och önsknningar inte tas beaktning. Vid vidare studier är det även angeläget att undersöka hur diskurser om Kibera konstrueras på lokal nivå. De mest påtagliga konsekvenserna av utanförskap och segregation återfinns i den egna staden, och det är därför viktigt att undersöka hur Kibera och Kiberas invånare framställs i Kenyanska tidningar.

Det mesta tyder på att urbana informella bosättningsområden kommer att fortsätta växa och bli fler (UN Habitat 2015/2016). Urbana slumområden är en realitet, och kommer att vara det en lång tid framöver. De är hem åt miljontals människor, och platser där liv utspelar sig. Eftersom diskurser om slumområden har reella konsekvenser – de kan legitimera slumrensning, skapa utanförskap eller leda till omgivningens passivitet – är det viktigare än någonsin att dessa diskurser synliggörs och ifrågasätts som något annat än vedertagna sanningar. Förhoppningsvis kan detta möjliggöra för mer nyanserade och rättvisa skildringar av slumområden, som både vardagliga och komplexa platser, och som vilken annan del av staden som helst.

Material

- Artikel #1: "Bulldozers go in to clear Kenya's largest slum city". Jeevan Vasagar, 20 april 2004. Hämtad från: <https://www.theguardian.com/world/2004/apr/20/kenya.jeevanvasagar> (29 maj 2018).
- Artikel #2: "Where we're headed", Gareth McLean, 1 april 2006. Hämtad från: <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2006/apr/01/weekend.garethmclean> (29 maj 2018).
- Artikel #3: "Africa's largest slum: where youngsters play among bags full of raw sewage", Ashley Seager, 10 november 2006. Hämtad från: <https://www.theguardian.com/business/2006/nov/10/kenya.water> (29 maj 2018).
- Artikel #4: "Teargas and bullets fail to stem the fury of Kibera's protesters", Xan Rice, 1 januari 2008. Hämtad från: <https://www.theguardian.com/world/2008/jan/01/kenya.xanrice> (29 maj 2018).
- Artikel #5: "Organic farm blossoms in Kenya's largest slum", Xan Rice, 20 september 2008. Hämtad från: <https://www.theguardian.com/world/2008/sep/20/kenya.food> (29 maj 2018).
- Artikel #6: "Much to learn from this education success story in Kenya", Nanjala Nyabola, 23 juli 2010. Hämtad från: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2010/jul/23/kenya-education-success-kibera> (29 maj 2018).
- Artikel #7: "Gangsters swap guns for greenhouses", Jean-Philippe Rémy, 13 december 2011. Hämtad från: <https://www.theguardian.com/global-development/2011/dec/13/development-nairobi-farming> (29 maj 2018).
- Artikel #8: "The missing millions of Kibera", Martin Robbins, 1 augusti 2012. Hämtad från: <https://www.theguardian.com/science/the-lay-scientist/2012/aug/01/africa-propaganda-kibera> (29 maj 2018).
- Artikel #9: "The disjoint: Reporting from the slums of Kibera", Louise Tickle, 20 augusti 2013. Hämtad från: <https://www.theguardian.com/global-development-professionals-network/finalist-blogs/2013/aug/20/reporting-from-kibera-slums> (29 maj 2018).
- Artikel #10: "Magoso school in Nairobi's Kibera slum hits the right note with music that heals", Heenali Patel, 7 augusti 2015. Hämtad från: <https://www.theguardian.com/global-development/2015/aug/07/kenya-magoso-school-kibera-slum-nairobi-music-therapy> (29 maj 2018).

Artikel #11: "How to grow food in a slum: lessons from the sack farmers of Kibera",
Patrick Mayoyo, 18 maj 2015. Hämtad från:
<https://www.theguardian.com/global-development-professionals-network/2015/may/18/how-to-grow-food-in-a-slum-sack-farmers-kibera-urban-farming> (29 maj 2018).

Artikel #12: "If you really want to fight terrorism, start by fighting child poverty",
Kennedy Odede, 21 augusti 2015. Hämtad från:
<https://www.theguardian.com/global-development-professionals-network/2015/aug/21/terror-groups-africa-recruit-children-from-kibera-mathare-slum-poverty> (29 maj 2018).

Referenser

- Achuka, V. (2018). Why thousands of Kibera residents stare at a looming mass eviction. *Standard media*. Hämtad från <https://www.standardmedia.co.ke/business/article/2001270163/road-cuts-through-kibera-as-residents-face- eviction>. (10 april 2018).
- Angotti, T. (2006). Apocalyptic anti-urbanism: Mike Davis and his Planet of slums. *International Journal of Urban and Regional Research*, 30(4): 961–967.
- Amis, P. (1984). Squatters or tenants: The commercialization of unauthorized housing in Nairobi. *World Development* 12(1): 87–96.
- Banerjee, A. & Duflo, E. (2006). The Economic Lives of the Poor. *Journal of Economic Perspectives*. 21(1):141–167.
- Bergström, G., & Boréus, K. (2012). *Textens mening och makt*. Lund: Studentlitteratur.
- Bird, J., Montebruno, P., & Regan, T. (2017). Understanding living conditions in Nairobi's slums across time and space. *Oxford Review of Economic Policy*, 33(3), 496-520.
- Blaikie, N. ([2000] 2010). *Designing Social Research*. Andra upplagan. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P. (1991). *Language and Symbolic Power*. Cambridge: Polity.
- Bruton, G. D., Ketchen, D. J. Jr., & Ireland, R. (2013). Entrepreneurship as a solution to poverty. *Journal of Business Venturing*. 28. 683–689. 10.1016/j.jbusvent.2013.05.002.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Tredje upplagan. Stockholm: Liber AB.
- Burr, V. (2003). *Social Constructivism*. London: Taylor & Francis.
- Candiracci, S. & Syrjänen, R. (2007). *UN-Habitat and the Kenya Slum Upgrading Programme*.
- Desgropes, A., & Taupin, S. (2011). Kibera: The Biggest Slum in Africa?. *Les Cahiers de l'Afrique de l'Est*, 44. 23-34.
- Ekdale, B. (2014). Slum discourse, media representations and maisha mtaani in Kibera, Kenya. *Ecquid Novi: African Journalism Studies*, 35(1), 92-108.
- Engels, F. ([1887] 1969). *The Condition of the Working Class in England*. London: Panther Books.
- Entman, R. (1995). Television, democratic theory and the visual construction of poverty. *Research in Political Sociology* VII: 139–159.
- Erlingsson, C. & Brysiewicz, P. (2017). A hands-on guide to doing content analysis. *African Journal of Emergency Medicine*. 7(3). 93-99.
- Escobar, A. (1988). Power and visibility: development and the invention and management of the Third World. *Cultural Anthropology* 3. 428–443

- Gehlawat, A. (Red.). (2013). *The Slumdog Phenomenon: A Critical Anthology*. Anthem Press. doi: 10.7135/9780857282958.
- Gilbert, A. (2007). The return of the slum: Does language matter? *International Journal of Urban and Regional Research* 31(4): 697–713.
- Gledhill, J. (2015). *The New War on the Poor*. London: Zed.
- The Guardian. (2016). *Content funding on The Guardian*. Hämtad från <https://www.theguardian.com/info/2016/jan/25/content-funding> (12 maj 2018).
- Hanes, S. (2012). Kibera: Kenya's Settlement of the Stateless. *Pulitzer Center*. Hämtad från <https://pulitzercenter.org/reporting/kibera-kenyas-settlement-stateless> (10 april 2018).
- Hansen, L. (2013). Poststructuralism i Baylis, J., Smith, S. & Owens, P. (red). (2013). *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*. Oxford: Oxford University Press.
- Hsieh, H-F., & Shannon, S. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative health research*. 15. 1277-88. 10.1177/1049732305276687.
- Huchzermeyer, M. (2007, July). Elimination of the poor in KwaZulu-Natal. In *Pambazuka News: Weekly Forum for Social Justice in South Africa*. Vol. 4.
- Huchzermeyer, M. (2011). Slum upgrading in Nairobi within the housing and basic services market: A housing rights concern. *Journal of Asian and African Studies* 43(1): 19–39.
- Ikon, A-O. (2016). *UK Newspaper Coverage of Africa: A Content Analysis of The Guardian and The Daily Mail From the Years 1987-1989 and 2007-2009*. Doktorsavhandling. Leicesters Universitet. Institutionen för media och kommunikation.
- Karanja, M. (2010). Myth shattered: Kibera numbers fail to add up. *Daily Nation*. Hämtad från: <https://www.nation.co.ke/news/Kibera-numbers-fail-to-add-up/1056-1003404-lma0qz/index.html> (4 maj 2018)
- Karnani, A. (2007). Romanticizing the Poor Harms the Poor. *Whitehead Journal of Diplomacy & International Relation*. 9. 10.2139/ssrn.1008333.
- Karnani, A. (2011). *Romanticizing the Poor*. 85-109. 10.1057/9780230120235_4.
- Lall, S., Henderson, I., & Venables, A. J. (2017). *Africa's Cities: Opening Doors to the World*, Washington DC, World Bank.
- Lamba, D. (1994). The forgotten half: Environmental health in Nairobi's poverty areas. *Environment and Urbanization*. 6(1): 164–173.
- Lloyd, P.C. (1979). *Slums of hope? Shanty towns of the Third World*. Harmondsworth: Penguin.
- Lombard, M. (2014). Constructing ordinary places: Place-making in urban informal settlements in Mexico. *Progress in Planning*, 94, 1-53. DOI:

10.1016/j.progress.2013.05.003

- Lombard, M. (2015). Discursive Constructions of Low-income Neighbourhoods. *Geography Compass*, 9: 648–659.
- Marris, P. (1979). The meanings of slums and patterns of change. *International Journal of Urban and Regional Research*. 3(3): 419-441.
- Mayne, A. (1993). *The imagined slum: Newspaper representation in three cities, 1870-1914*. New York: Leicester University Press.
- Morrison, Z. (2003). Cultural justice and addressing 'social exclusion': a case study of a Single Regeneration Budget project in Blackbird Leys, Oxford. I Imrie, R. och Raco, M. (red.). *Urban Renaissance? New Labour, Community and Urban Policy*. Bristol: The Policy Press, s. 139–161.
- Muraya, P.W. (2006). Urban planning and small-scale enterprises in Nairobi, Kenya. *Habitat International* 30: 127–143.
- Mutavi, L. (2017) Full list of people shot dead by police in Nairobi. Nairobi News. Hämtad från <https://nairobinews.nation.co.ke/news/full-list-of-people-shot-dead-by-police-in-nairobi/> (10 maj 2018)
- Nationalencyklopedin (1993). *Kåkstad*. Band: 10, 11, 14 & 17. Höganäs: Bra Böcker.
- Neuwirth, R. (2006). *Shadow cities: A billion squatters, a new urban world*. New York: Routledge.
- Newell, S. & Green, L. (2018). Putting dirt in its place: the cultural politics of dirt in Africa. *Social Dynamics*, 44:1, 1-5, DOI: 10.1080/02533952.2018.1449658.
- Nuissl, H. & Heinrichs, D. (2014). Slums: Perspectives on the Definition, the Appraisal and the Management of an urban phenomenon. *Die Erde*. 144. 1-12.
- Nuttall, S. & Mbembe, A. (2005). A Blase Attitude: A Response to Michael Watts. *Public Culture*. 17: 193-202.
- Ofcom (2014). The Communications Market Report 2014: UK.
- Orgad, S. (2012). *Media Representation and the Global Imagination*. Polity Press.
- Owens, K. & Rubnitz, T. (2017). Navigating Kibera Through Community Design. World Resources Institute. Hämtad från <http://www.wri.org/blog/2017/09/navigating-kibera-through-community-design> (10 april 2018).
- Owusu, G., Agyei-Mensah, S., & Lund, R. (2008) Slums of hope and slums of despair: Mobility and livelihoods in Nima, Accra. *Norsk Geografisk Tidsskrift*. 62(3): 180-190.
- Parson, A. (2010). The Seven Myths of 'Slums' – Challenging Popular Prejudices About the World's Urban Poor. Hämtad från <https://www.sharing.org/information-centre/reports/seven-myths-'slums'> (7 maj 2018).

- Parsons, T. (1997). 'Kibera is our blood': The Sudanese military legacy in Nairobi's Kibera location, 1902–1968. *International Journal of African Historical Studies* 30(1): 87-122.
- Perlman, J.E. (1976). *Myth of marginality: Urban poverty and the politics in Rio de Janeiro*. Berkeley, CA: University of California press.
- Potts, D. (2011). Shanties, slums, breeze blocks and bricks, (Mis)understandings about informal housing demolitions in Zimbabwe. *City*. 15(6): 709-721.
- Roy, A. (2011). Slumdog Cities: Rethinking Subaltern Urbanism. *International journal of urban and regional research*. 35: 223-238.
- Scott, M. (2009). Marginalized, negative or trivial? Coverage of Africa in the UK press. *Media Culture & Society*. 31: 533-557.
- Schindler, Seth. (2013). Producing and contesting the formal/informal divide: Regulating street hawking in Delhi, India. *Urban Studies*. 51. 2596-2612. 10.1177/0042098013510566.
- Silverstone, R. (2007). *Media and morality: On the rise of the mediapolis*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Stokes, C-J. (1962). A Theory of Slums. *Land Economics*. 38(3).University of Wisconsin Press. 187-197.
- Tairo, M. (2013). *Why Slum Upgrading in Kenya has Failed*. Buildesign. Hämtad från <http://buildesign.co.ke/slum-upgrading-kenya-failed/> (19 maj 2018).
- UN-Habitat. (2007a). *State of the World's Cities 2006/2007*. Nairobi.
- UN-Habitat. (2007b). *Twenty First Session of the Governing Council Sustainable Urbanization: local action for urban poverty reduction, emphasis on finance and planning*. Nairobi.
- UN-Habitat. (2015/16). *Slum Almanac 2015/2016. Tracking improvement in the Lives of Slum Dwellers*. Nairobi.
- UN-Habitat. (2016) *World Cities Report 2016: Urbanization and Development, Emerging Futures*. Nairobi.
- Vaismoradi, M. & Jones, J. & Turunen, H. & Snelgrove, S. (2016). Theme development in qualitative content analysis and thematic analysis. *Journal of Nursing Education and Practice*. 6:100-110.
- Wilson, D. & Bauder, H. (2001). Discourse and the making of marginalized people. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*. 92: 259-260.
- Winther Jørgensen, M. & Phillips, L. (2010). *Discourse Analysis as Theory and Method*. London: Sage Publications.
- The World Bank. (2018). *Population living in slums (% of urban population)*. Hämtad från <https://data.worldbank.org/indicator/EN.POP.SLUM.UR.ZS?locations=KE> (5

april 2018).

World Population Review. (2018). *Kenya Population 2018*.

<http://worldpopulationreview.com/countries/kenya-population/> (5 april 2018).

Yelling, J.A. (1986). *Slums and slum clearance in Victorian London*. Allen and Unwin. London.